

PIEPERS

Een Onderwerp Van Ned Indische

Strafwetgeving

1876

EEN ONDERWERP

VAN NED. INDISCHE

STRAFWETGEVING

IN DE

2^E KAMER DER STATEN-GENERAAL.

VERDEDIGING

VAN ART. 2 N°. 27 VAN HET

ALGEMEEN POLITIESTRAFREGLEMENT

VOOR INLANDERS IN NED. INDIË.

DOOR

Mr. M. C. PIEPERS,

Nederlandsch Oost-Indisch rechterlijk ambtenaar, laatst omgaand rechter in het Gouvernement Celebes en onderhoorigheden.

AMSTERDAM,
P. N. VAN KAMPEN & ZOON.
1876.

Van den Schrijver.

EEN ONDERWERP

VAN NED. INDISCHE

STRAFWETGEVING

IN DE

2^{E} KAMER DER STATEN-GENERAAL.

VERDEDIGING

VAN ART. 2 N°. 27 VAN HET

ALGEMEEN POLITIESTRAFREGLEMENT

VOOR INLANDERS IN NED. INDIË.

DOOR

MR. M. C. PIEPERS,

Nederlandsch Oost-Indisch rechterlijk ambtenaar, laatst omgaand rechter
in het Gouvernement Celebes en onderhoorigheden.

AMSTERDAM,
P. N. VAN KAMPEN & ZOON.
1876.

ART. 2 N°. 27

VAN HET

ALGEMEEN POLITIESTRAFREGLEMENT

VOOR INLANDERS IN NEDERLANDSCH INDIË.

(Ind. Staatsblad 1872, n°. 111).

In de zitting van de 2e Kamer der Staten-Generaal, gehouden op 12 November 1875, kwam bij de behandeling der Indische begrooting voor 1876 eene bepaling der Ned. Indische strafwetgeving zeer ter sprake. Hevig gingen de afgevaardigden Mrs. Mirandolle en Des Amorie Van der Hoeven aan tegen die, volgens hen, „*zeer slechte*" bepaling van het politiestrafreglement voor Inlanders en met hen gelijkgestelden, waarbij straf bedreigd is tegen het willekeurig verbreken van de overeenkomst van huur van diensten en werk, door den eerste genoemd: het niet naleven van aangegane civiele overeenkomsten tot werkpraestatiën, door Inlandsche dienstboden en werklieden. Eenige andere afgevaardigden, Mrs. Kappeijne Van de Coppello, Van der Kaaij en Van Houten voerden in denzelfden geest het woord. Alleen Mr. Godefroi

verdedigde eenigszins de aangevallen bepaling of gaf ten minste als zijn gevoelen te kennen, dat een dergelijk voorschrift zeer wel op rechtsgeleerde gronden te verdedigen kon zijn, dat zij mitsdien niet zulk een hors d'oeuvre is als waarvoor haar hare bestrijders schijnen te houden en alzoo niet op dien grond alleen, zonder aanvoering van krachtiger beweegredenen, behoort te worden ingetrokken. En ook de Minister van Koloniën was dit gevoelen toegedaan; hij wees er op, dat men in Ned. Indië algemeen met die bepaling was ingenomen en besloot met de mededeeling, dat hij alsnog van de Indische autoriteiten een uitvoerig gemotiveerd verslag zou verzoeken nopens de werking der bedoelde bepaling, met nadere uiteenzetting der redenen, die hen vroeger hadden genoopt op haar behoud aan te dringen; en dat dit verslag in het volgend Koloniaal Verslag zou worden opgenomen.

Zoo is dan, hoewel de zaak ook nog aangeroerd is in het voorloopig verslag der commissie van rapporteurs uit de 1e Kamer der Staten-Generaal over het ontwerp van wet tot vaststelling der begrooting van Ned. Indië over het dienstjaar 1876, en in de, ten antwoord op dit verslag, door den Minister van Koloniën ingediende memorie; en er ook dientengevolge nog eens op is teruggekomen in de zitting der 2e Kamer, gehouden op 20 Dec. 1875; hare verdere behandeling uitgesteld tot de bespreking der Koloniale begrooting over 1877. Dan, in het begin van het volgend zittingjaar dus, zal de kwestie worden beslist en daarmede — althans voor dit geval — de vraag, wat meer invloed uitoefent op de Koloniale

Wetgeving, het verlangen van eenige, voorzeker te zamen nog slechts eene geringe hoeveelheid grondige kennis van Ned. Indische toestanden van den tegenwoordigen tijd bezittende volksvertegenwoordigers, of de bekende algemeene overtuiging van hen, die in Ned. Indië in de dagelijksche gelegenheid zijn, den maatregel, welks handhaving overwogen wordt, te zien werken. En hoewel 't nu niet te ontkennen valt, dat de laatsten natuurlijk slechts onderdrukkers en uitzuigers van den Inlander zijn, wil ik, daar ik toch de eer heb tot hen te behooren en daar ik de intrekking der bedoelde strafbepaling in het belang van het land en volk, welker welzijn en vooruitgang mij ter harte gaan, zoude moeten betreuren, trachten ook dat, wat in mijn vermogen is, daartegen te doen.

In het Politiereglement voor de stad en voorsteden van Soerabaia (Ind. Stsbld. 1829 n°. 8) later bij het Ind. Stsbld. 1871, n°. 26, van toepassing verklaard op geheel Java en Madura, met uitzondering van de toenmalige residentie Batavia, (waar de bij het Ind. Stsbld. 1828, n°. 63 afgekondigde instruktie voor den hoofdbaljuw en baljuw van Batavia bleef gelden), in zooverre het niet in strijd was met de op 1 Mei 1848 ingevoerde Nieuwe Wetgeving, welk reglement aldaar steeds van verbindende kracht is geweest en ook werkelijk is toegepast tot op zijne vervallenverklaring bij de invoering van het tegenwoordig politiereglement (Ind. Stsbld. 1872 n°. 111), las men de volgende bepalingen:

ART. 32.

Ieder vrij mensch, die zich voor eenen bepaalden tijd tegen zeker loon, vrijwillig aan een ander dienstbaar heeft gesteld, zal gehouden zijn, den aldus op zich genomen diensttijd uit te dienen; even gelijk het den dienstbruiker verboden is, zoodanig dienstdoende vóór en aleer de tijd verstreken is, uit zijne dienst te stellen.

ART. 33.

Indien de tijd van dienst niet bepaald is, zal dezelve gehouden worden voor ééne maand te zijn ingegaan en zullen beide verpligt zijn, elkander vóór de helft der maand de dienst op te zeggen.

ART. 34.

In geval de dienstbruiker goed mogt vinden den dienstdoende vóór den bij het voorgaande artikel bepaalden termijn van opzeggen, uit zijne dienst te ontslaan, zal hij, behalve de volle voldoening van het loon tot het einde der maand, nog gehouden zijn tot het geven van kostgeld.

ART. 35.

In geval de dienstdoende buiten den bepaalden termijn van opzeggen en in het algemeen buiten weten van den dienstbruiker, zijne dienst verlaat, zal hij daardoor alleen het reeds verdiende loon verbeuren, en naar luid van art. 3 gestraft worden.

ART. 36.

Deze bepalingen zullen echter geen effect sorteren wanneer een van beide den andere wegens mishandeling dan wel wangedrag, bij de policie aangeklaagd en zulks genoegzaam bewezen heeft.

In het aan het slot van art. 35 vermeld art. 3 waren de straffen opgenoemd, die in het geval van overtredingen van het reglement, waarop geene bijzondere straffen waren gesteld, konden worden opgelegd.

Zoo als onder anderen uit deze artikelen duidelijk blijkt, behelsde dit reglement, waarin (men leze b. v. art. 34 en 36) toch moeielijk te goeder trouw eene neiging tot onrechtvaardige onderdrukking van den Inlander kan gevonden worden en dat dan ook van vóór den tijd der groote dwingelandij dagteekent, een mengelmoes van voorschriften van privaat en publiek, bepaaldelijk politierecht, een mengelmoes zooals men dat in meerdere Ned.-Indische wettelijke bepalingen van vroeger tijd, vooral van vóór de groote wettelijke regeling van 1848, aantreft. De inhoud der aangehaalde artikelen is geheel van zuiver burgerrechtelijken aard, met uitzondering alleen van het slot van art. 35, waar men eene strafbepaling aantreft, die ongetwijfeld het daarbij strafbaar gesteld feit tot eene overtreding maakt en derhalve tot het gebied van het publiek recht moet gerekend worden. In de praktijk gaf dit niet vele bezwaren. Want tijdens de invoering van die voorschriften en nog lang daarna was de „politierol" nog geen eigenlijk politiegerecht, maar louter eene administratieve afdoening van zaken, bij welke die artikelen in haar geheel zeer goed konden worden toegepast, en toen na de invoering der Nieuwe Wetgeving in 1848 de politierol een gerecht louter ter berechting van politieovertredingen was geworden, bij hetwelk geene behandeling van burgerrechtelijke zaken meer geoorloofd was, en vooral toen zich een dozijn jaren later van alle kanten de beweging tegen de vreeselijke willekeur, die ter politierol heerschte kond gaf, en herhaaldelijk de met die rechtspraak belaste ambtenaren zoowel door het hoogste rechterlijk collegie als door den Procureur-Generaal en

de Regeering zelve met aandrang op de perken hunner bevoegdheid werden gewezen, geraakten slechts de burgerrechtelijke voorschriften, die geacht konden worden door de bepalingen dier Nieuwe Wetgeving te zijn vervallen, wier handhaving in ieder geval thans een geheel civiel proces moest kosten, in onbruik, doch bleef de toepassing der strafbepaling op het begaan der vermelde politieovertreding in volle kracht bestaan.

Toen nu het nieuwe politieregelement voor den Inlanlander en met hem gelijkgestelde zou worden ingevoerd, deed zich bij de samenstelling ook de vraag voor, of deze zoovele jaren op nagenoeg geheel Java en Madura en bovendien in de meeste Buitenbezittingen (volgens daar geldende reglementen of bij gebreke van deze volgens het daar heerschend gebruik) geheerscht hebbende bepaling behouden zoude blijven dan wel worden afgeschaft. Tot het eerste werd (hoewel dan ook met aanmerkelijke vermindering der strafbevoegdheid) op grond van verscheidene overwegingen, die men grootendeels in de door Mr. T. H. der Kinderen bewerkte memorie van toelichting op dat reglement [1]) vindt vermeld, besloten. En zoo kwam de tegenwoordige bepaling tot stand, zijnde art. 2 n°. 27 van het algemeen politiereglement voor Inlanders in Ned.-Indië (Ind. Stsbld. 1872 n°. 111) en aldus luidende:

---

[1]) De algemeene politiestrafreglementen voor de Europeanen en voor de Inlanders in Nederlandsch Indië, gevolgd door eene toelichtende memorie, bewerkt door Mr. T. H. der Kinderen. Batavia, Ogilvie & Co. 1873.

ART. 2.

Met geldboete van zestien tot vijf en twintig gulden worden gestraft:

N°. 1 enz.

N°. 27. Die zich als dienstbode of werkman voor den gewonen huurtijd of voor een onbepaalden tijd bij de maand verhuurt en zonder aannemelijke redenen binnen den gewonen huurtijd of gedurende de loopende maand, zonder toestemming van den dienstbruiker, zijne dienst verlaat of weigert te arbeiden, en zulks behoudens zijne burgerrechtelijke verpligting en ten ware het feit misdrijf mogt daarstellen.

In de gevallen voorzien bij de nos. . . . . . en 27 kan naar omstandigheden in stede van de straf van geldboete ten arbeidstelling aan de publieke werken voor den kost zonder loon van 7 tot 12 dagen worden uitgesproken.

Met welk voorschrift ook nog de volgende bepalingen van hetzelfde reglement in rechtstreeksch verband staan:

ART. 7.

De geldboeten moeten voldaan worden binnen den tijd van acht dagen na aanzegging ter teregtzitting, of wel indien de veroordeelde niet bij de uitspraak tegenwoordig is geweest, na aanmaning.

Bij onvermogen of onwil tot betaling, worden, na het verstrijken van dien termijn, de geldboeten vervangen door de straf van gevangenis of dwangarbeid buiten den ketting voor niet langeren duur, dan de alternatieve straf, die tegen de overtreding is bedreigd. De tijd van duur wordt bij de uitspraak, houdende veroordeeling tot geldboete, bepaald.

Deze is de korte geschiedenis van de aangevallen strafbepaling.

Tot eene ordelijke beschouwing van het pro en contra van dat voorschrift, schijnt het verkieslijk eerst al datgene nauwkeurig te wikken en te wegen wat daartegen door zijne bestrijders is aangevoerd, en vervolgens, indien het mocht gebleken zijn dat die argumenten den toets van dat onderzoek niet kunnen doorstaan, ook die gronden nauwkeurig op te geven, die voor de handhaving der bepaling van belang zijn.

En dezen weg in mijne beschouwingen volgende, stel ik in de eerste plaats in het verslag der Kamerzitting van 20 Dec. j. l. een beweren aan van Mr. Des Amorie Van der Hoeven, waarbij die daareven vermelde geschiedkundige waarde der strafbepaling grootendeels wordt ontkend. De bepaling van art. 35 van het politiereglement voor de stad en voorsteden van Soerabaia, zeide toen die afgevaardigde, is immer slechts van toepassing geweest op eigenlijke bedienden, nimmer op werklieden bij ondernemers, hetwelk duidelijk daaruit blijkt, dat het reglement niet op de bevolking van het binnenland, maar slechts op die der „stad en voorsteden" van Soerabaia het oog had en inderdaad immer ook feitelijk slechts in dien zin en nimmer met de bedoeling van het nieuwe thans heerschende politiereglement is toegepast; het reglement is verder in 1851 slechts in zoover op bijna geheel Java en Madura van toepassing verklaard, als het niet in strijd was met de op 1 Mei 1848 ingevoerde Nieuwe Wetgeving, en daar nu tot deze het Burgerlijk Wetboek voor Ned.-Indië behoort, bij hetwelk het contract van huur van diensten en werk is geregeld, is alzoo art. 35 toen komen te vervallen. Het

eerste dezer beweringen is wel louter eene persoonlijke opvatting van den heer d. A. v. d. H. Bij de meest nauwkeurige lezing der bovenaangehaalde artikelen blijkt van het verschil tusschen dienstboden en werklieden niets; dat men in een reglement voor de stad en voorsteden van Soerabaia, d. i. voor de meest industrieele stad van Nederlandsch Indië, niet op werklieden bij ondernemers, al is het dan juist niet in ondernemingen van landbouw, het oog zou kunnen gehad hebben, is moeielijk aan te nemen; en dat het na 1851 ook in Java's binnenlanden wel degelijk in die ruime opvatting is toegepast, kan ik met zekerheid zeggen. Van 1865 tot 1869 toch vervulde ik de betrekking van 1e commies op (bureau-chef van) het parket van den Procureur-Generaal bij het Hoog Gerechtshof van Ned. Indië en was toen onder anderen met het toezicht op de politierollen van gansch Java en Madura belast; de opvatting en toepassing dier bepaling bij de rechtspraak ter politierol is mij derhalve ten minste van dien tijd zeer goed bekend [1]).

Het tweede beweren van Mr. d. A. v. d. H. is mijns inziens vooreerst, juridisch, volstrekt foutief. Immers al vond men in de Ned. Indische wettelijke voorschrif-

---

[1]) Op de politierechtspraak zelve was de Procureur-Generaal wel niet bevoegd aanmerkingen te maken, maar wel op de vervolging en daaraan verbonden verwijzing naar de politierol. Daar nu zoowel de vervolging en verwijzing der door Inlanders en met hen gelijkgestelden gepleegde politieovertredingen als de rechtspraak daarover ter politierol, inderdaad, al figureert ook een Inlandsch officier van justitie daarbij, door denzelfden ambtenaar geschieden en de rechtspraak op die wijze grootendeels slechts een vorm wordt, kwam dit in de praktijk vrij wel op hetzelfde neder.

ten van vóór de Nieuwe Wetgeving dagteekenende, niet alleen bepalingen van publiek en privaat recht door elkander gemengd, maar evenzoo geen duidelijk onderscheid, geene afscheiding ten minste, gemaakt tusschen die, welke slechts voor Europeanen en tot hen gerekenden, die, welke slechts voor Inlanders en tot hen gerekenden, en die, welke op allen gelijkelijk van toepassing waren; dit neemt niet weg dat volgens het beginsel, dat eene nieuwe wettelijke regeling van eenig onderwerp oudere daarmede strijdige bepalingen ook zelfs stilzwijgend doet vervallen, het alléén op Europeanen en met hen gelijkgestelden (na Ind. Stsbld. 1855 n°. 79 ook ten deele op Vreemde Oosterlingen) toepasselijk Burgerlijk Wetboek voor Ned. Indië toch nimmer eenige verandering in de voor Inlanders geldende bepalingen kon teweeg brengen. Voor dezen bevatte dat wetboek geene nieuwe wettelijke regeling; in dit geval zouden voor Inlanders art. 11 der Algemeene Bepalingen van Wetgeving voor Ned. Indië en 75 van het Reglement op het beleid der Regering van Ned. Indië moeten worden in aanmerking genomen. Maar dit is van geen belang, want ook geheel het inzicht, waarop dit argument rust, is onjuist en slechts een voorbeeld van de verwarring tusschen publiek en privaat recht, welke ik nu ga aantoonen.

Het voornaamste argument namelijk door de bestrijders der aangehaalde bepaling voorgebracht is dit, dat bij haar straf wordt bedreigd, louter tegen het niet vervullen eener aangegane overeenkomst, eener handeling alzoo van zuiver burgerrechtelijken aard; en dat dit met gezonde rechtsbegrippen niet vereenigbaar is. Deze opvatting is

volstrekt niet nieuw. Zij bestond ook reeds ten tijde dat ten deze nog het besproken art. 35 van het Soerabaiaasch politiereglement gold. In N°. 263 van het Indisch Weekblad van het Regt vindt men een (trouwens ook om andere redenen in mijn oog uiterst zwak) arrest van het Hoog Gerechtshof van Ned. Indië, gewezen op 10 Juli 1868, waarbij dat hoogste Indische rechts-collegie de artikelen 32 volg. van het Soerabaiaasch politiereglement als louter van civielrechtelijken aard opvat en om die reden als strijdig met de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek voor Ned. Indië (volkomen dus de evenvermelde redeneering van Mr. d. A. v. d. H.) en alzoo met de op 1 Mei 1848 ingevoerde Nieuwe Wetgeving voor vervallen verklaart. Dat in dat van een vroeger tijdperk dagteekenend politiereglement, zooals boven gezegd is, zoowel voorschriften van civiel als van publiek recht door elkander voorkwamen, en dan latere bepalingen van louter burgerrechtelijken aard ook slechts de eerste, nooit de laatste, tot welke zij, om zoo te zeggen, in geene betrekking stonden, konden vervangen, schijnt het Hof niet te hebben kunnen inzien. Ook het Hof zag blijkbaar in de strafbepaling aan het slot van art. 35 slechts eene onjuridische afwijking van van privaatrechtelijk beginsel, dat alle verbintenissen om iets te doen of niet te doen zich oplossen in vergoeding van kosten, schaden en interessen in geval de schuldenaar niet aan zijne verplichting voldoet; dat er nevens die van het privaat recht op hetzelfde onderwerp betrekking hebbende, doch geheel daarvan onafhankelijke bepalingen van publiekrechtelijken aard kunnen bestaan, werd wel geheel over het hoofd gezien.

Geheel dezelfde verwarring meen ik in de beschouwing van hen terug te vinden, die het bovenvermeld argument tegen de thans heerschende bepaling aanvoeren; hoewel dan ook daarbij niet meer van een verwarde redactie sprake is. Ook zij schijnen, ofschoon ook de woorden „en zulks behoudens zijne burgerrechtelijke verpligting" wel blijkbaar juist om dit duidelijk te doen uitkomen, daarin voorkomen, het publiek-rechtelijk karakter van die bepaling niet te kunnen inzien. Maar het is desniettemin een feit, dat nevens het privaat het publiek recht bestaat, van geen minder belang, dan het eerste, beiden van elkander volkomen onafhankelijk en een ander doel nastrevende en dat derhalve een en dezelfde handeling rechtsgevolgen kan hebben tot beiderlei gebied behoorende. Zoo geven de meeste misdrijven nevens de strafvervolging ook aanleiding tot eene vordering tot schadevergoeding; zoo doet bij diefstal niet eens de teruggave van het gestolene en het vervallen daardoor van de civiele vordering tot teruggave, de vervolging tot straf ophouden; zoo heeft b. v. bij overspel de benadeelde zelfs de keus tusschen het instellen eener civiele of het doen vervolgen eener crimineele actie, of kan hij ook des verkiezende beide wegen volgen. En het gaat alzoo, zooals dit ook in het door Mr. Godefroi gesprokene ligt opgesloten, niet aan, een voorschrift alleen daarom af te keuren, omdat het straf bedreigt tegen eene handeling, welke rechtstreeks civiel-rechtelijke gevolgen met zich brengt; alleen dan mag dit het geval zijn, indien het bewezen is dat die handeling louter van civiel-rechtelijken aard is, op geenerlei wijze ook gevolgen na zich sleept, welke als

eene stoornis der algemeene orde in den staat moeten beschouwd worden, en welke het derhalve in den werkkring van het strafrecht ligt zooveel mogelijk tegen te gaan.

Dit laatste is echter meermalen het geval. Reeds in de vermelde Kamerzitting wees Mr. Godefroi er op, dat in de Belgische Kamers door zeer bekwame rechtsgeleerden het beginsel is verdedigd, dat verbreking van het contract van huur, van diensten en werk een misdrijf is waartegen straf moet worden bedreigd, dat men ook in den Duitschen Rijksdag over zulke strafbepalingen heeft gedacht en dat eene dusdanige strafbepaling in de Engelsche wetten voorkomt en slechts onlangs in zoover is gewijzigd, dat tegen niet nakoming van dienstcontracten gevangenisstraf is bedreigd, wanneer daaruit nadeel voortvloeit voor het publiek — derhalve niet is afgeschaft, maar slechts duidelijker tot het publiek-rechtelijk gebied is teruggebracht; iets zeer overeenkomende alzoo met hetgeen in Ned. Indië geschied is met het overnemen der strafbepaling in het tegenwoordig zuiver publiek-rechtelijk politiereglement, met geheele losmaking van de civielrechtelijke omwindsels, met welke het in het Soerabaiaasch politiereglement omwikkeld was. In de bovenvermelde memorie van toelichting op het politiestrafreglement, gelijk ook later in een artikel in het Alg. Handelsblad van 13 Dec. 1875, wordt er evenzoo op gewezen, dat ook in onze scheepvaartwetten [1]) tegen den schepeling, die den

[1]) Wet van 7 Mei 1856 omtrent de huishouding en tucht op de koopvaardijschepen.

eens op zich genomen dienst verbreekt, zware straf is bedreigd; men had er ook de algemeen heerschende zoo strenge bepalingen van het militair strafrecht tegen hen, die willekeurig hun contract van militairen dienst, ook al hebben zij dat geheel vrijwillig aangegaan, verbreken, bij kunnen aanhalen.

Dat nu, zooals sommigen der bestrijders van de vermelde bepaling hebben beweerd, al deze voorschriften slechts betrekking zouden hebben op contracten van een bijzonderen aard of op bijzondere wijzen van verbreking der aangegane overeenkomst en derhalve, wat het punt in kwestie betreft, niet als voorbeelden mogen worden aangehaald, gaat, mijns inziens, mede niet op. Vooreerst toch maakt dit volstrekt geen verschil wat het beginsel betreft; wat voor bijzondere omstandigheden zich nu daarbij ook mogen voordoen, het feit blijft bestaan dat het willekeurig verbreken van het contract van huur van diensten en werk herhaaldelijk door goede rechtsgeleerden en wetgevers als een strafbaar feit is beschouwd; en vervolgens mag het niet worden over het hoofd gezien dat de bepaling van Art. 2 n°. 27 ook wel degelijk zal moeten dienen indien zich eventueel in Ned. Indië werkstakingen mochten gaan voordoen als die in de laatste jaren in West-Europa en Noord-Amerika zoo talrijk zijn geweest en met het oog op welke wel voornamelijk dit onderwerp in België, Duitschland en Engeland is ter sprake gekomen; gelijk dit inderdaad in het Ned. Indië zoo naburige Singapoera reeds is voorgekomen. En eindelijk valt het, zooals in de meermelde memorie van toelichting wordt aangevoerd, niet te ontkennen dat de verhouding

van inlandsche bedienden tot hunne meesters, vooral indien deze laatsten Europeanen zijn, van zeer bijzonderen aard is, even zoo min met de gewone Europeesche overeenkomende, als dit met die, welke tusschen den schipper en zijne scheepsgezellen bestaat, het geval is; terwijl nog ten slotte ook in geenszins voor bijzondere doeleinden gemaakte wetten, wel hetzelfde denkbeeld van crimineele strafbedreiging aan de verbreking eener overeenkomst verbonden wordt aangetroffen. Wat is toch de strafactie wegens overspel anders? Want hoewel dan ook om bepaalde redenen onze wet niet zooals de Fransche het huwelijk louter als een contract opvat, vertoont het toch daarvan alle kenmerken en wettigt dan ook het overspel den eisch tot ontbinding, onder den naam van echtscheiding bekend, doch doet daarnevens ook eene vervolging tot straf ontstaan.

Of nu in het tegenwoordige Ned. Indië mede voldoende gronden bestaan om eene strafbepaling als de bedoelde te wettigen, is een punt dat straks bij de behandeling der argumenten pro zal worden besproken; thans was slechts het voornaamste argument contra te weêrleggen, alsof eene strafbepaling als de aangevallene naar gezonde rechtsbegrippen, volstrekt, altijd, zou te veroordeelen zijn; en aan deze opgave is hiermede, naar mijne meening, voldoende voldaan.

Zoo komen wij dan tot de behandeling van het tweede bezwaar, hetwelk in de verschillende redevoeringen der de meermelde strafbepaling bestrijdende volksvertegenwoordigers duidelijk op den voorgrond treedt en kortaf

kan worden bepaald als vrees voor misbruik. Het valt dadelijk in het oog, dat aan dit argument niet zeer veel waarde kan worden gehecht. Want valt het ook niet te ontkennen dat de grove misbruiken, die inderdaad vroeger in Ned. Indie ten opzichte van de behandeling van den Inlander hebben geheerscht, het geenszins zoo ver gezocht en overdreven moeten doen beschouwen, als het geval zoude zijn indien er sprake was van Nederlandsche toestanden, toch behoort ook niet te worden vergeten, dat vrees nog alles behalve het bewijs levert dat inderdaad gevaar bestaat, en dat het bestrijden eener zoo lang in werking zijnde bepaling, op grond van die vrees, zonder de gegrondheid daarvan door eenig goed geconstateerd feit uit den laatsten tijd aan te toonen, den onpartijdigen beoordeelaar wel niet voldoende gemotiveerd kan toeschijnen. Voor eene kalme, en wederom zorgvuldig alle verwarring vermijdende beschouwing, moet dan ook, mijns inziens, dit bezwaar mede vallen.

Het misbruik hier bedoeld is dit, dat de bedoelde bepaling in de handen der met hare handhaving belaste administratieve ambtenaren, het middel zou worden om Inlanders, die eenmaal er toe waren overgehaald om hunne diensten eenigen ondernemer of anderen dienstbruiker te verhuren, ook al mocht hun later blijken dat zij in de hun voorgespiegelde verwachtingen waren teleurgesteld, of dat om eenige andere reden het verbreken van het aangegaan contract voor hen zeer wenschelijk was, te beletten tot dit laatste over te gaan; en dat die bepaling alzoo een zoodanigen toestand van den

Inlander zou in het leven roepen of bevorderen, als men gewoon is eene vermomde slavernij te noemen.

Men lette op, dat hiertoe vooreerst moet worden aangenomen opzettelijke, volstrekte wetsverkrachting door de administratieve ambtenaren met de rechtspraak ter politierol, waar dergelijke overtredingen berecht worden, belast, en even opzettelijke en volstrekte onwil van die ambtenaren, die daarop eenig toezicht uitoefenen, en ook van de Indische Regeering zelve, om dit misbruik tegen te gaan. Immers Art. 2 n°. 27 behelst uitdrukkelijk de woorden „zonder aannemelijke redenen;" overal is de rechtspraak ter politierol, zooals b. v. boven reeds nopens Java en Madura is gezegd, feitelijk aan zeker toezicht onderworpen, zoodat ten minste belangrijke misbruiken niet onbekend kunnen blijven; en niets belet hetzij den dat toezicht uitoefenenden ambtenaren, hetzij der Regeering zelve, indien Deze door hen daarop gewezen wordt, door circulaires of andere ophelderingen, indien onkunde die niet rechtskundige ambtenaren te goeder trouw heeft doen zondigen, hen omtrent de beteekenis der door hen verkeerd begrepen wettelijke bewoordingen beter in te lichten, zooals dit dan ook veelmalen omtrent allerlei verordeningen is geschied; hetzij, indien boos opzet aanwezig is, door strenge maatregelen het misbruik te keer te gaan. Dat nu echter sommige administratieve ambtenaren als politierechters ten deze de wet niet behoorlijk zullen naleven, is zeer denkelijk; dat het toezicht soms veel te wenschen zal overlaten, kan ook zeer wel gebeuren, en dat de Regeering zelve, vooral indien bij Haar het gevoelen van in administratieve willekeur groot ge-

worden en deze pest aanbiddende ambtenaren veel invloed heeft, hierin niet altijd met den noodigen goeden wil en kracht zal optreden, is ook zeer mogelijk, maar — dit alles als regel, als normalen toestand aan te nemen, gaat te ver. In een dergelijken toestand zou men het misbruik toch ook niet aan de wetsbepaling mogen wijten; als de wet niet wordt opgevolgd, kunnen hare voorschriften ook geenen invloed, goeden noch kwaden, uitoefenen; ook zonder de bedoelde bepaling zou dan wel een weg gevonden worden om het verlangde ongeoorloofde doel te bereiken.

Dat echter misbruik ook zonder boos opzet, *per se* zoude moeten voortvloeien uit de omstandigheid dat er voor den rechter, zooals door Mr. Mirandolle is beweerd, eene nagenoeg onoverkomelijke moeielijkheid zoude bestaan om te beoordeelen, hoe eene mondeling aangegane overeenkomst is aangegaan, of er wettige redenen van verbreking bestaan en voor welken tijd de dienst is aangegaan, meen ik mede te kunnen betwijfelen. De politierechter is toch niet aan wettig, slechts aan overtuigend bewijs gebonden, wat bij het berechten van dergelijke kleine zaken van het dagelijksch leven ten minste in Ned. Indië een groot voordeel is te noemen, en zulk een overtuigend bewijs zal voorzeker in de meeste dergelijke gevallen — te meer daar opzettelijk met het oog hierop, zooals uit de meermalen aangehaalde memorie van toelichting blijkt, in Art. 2 n°. 27, in plaats van „wettige redenen", de uitdrukking „aannemelijke redenen" is gebruikt — geenszins moeielijk te verkrijgen zijn; terwijl toch eindelijk ook in dergelijke strafzaken het in dubio pro reo geldt; en wat

den duur van den dienst aangaat het plaatselijk gebruik nagenoeg als onveranderlijk richtsnoer kan worden aangenomen, ten minste hierin het burgerrechtelijk voorbeeld van Art. 1585 Ind. Burg. Wetb. gerust kan worden gevolgd, zonder dat zelfs zulk een privilegie als in Art. 1602 van dat Wetboek in civiel-rechtelijke geschillen omtrent huur van dienstboden en werklieden, waarin een Europeaan verweerder is (ook als een Inlander of Vreemde Oosterling eischer mocht zijn, wat *in parenthesi* gezegd zeer goed kan voorkomen), den meester behoeft te worden toegekend. Want wat Mr. d. A. v. d. H. bedoelt, wanneer hij zegt, dat volgens de thans bestaande strafbepaling, een dienstbode, die volstrekt geene overeenkomst heeft aangegaan maar het in zijnen dienst onmogelijk kan uithouden, ingeval hij binnen den gewonen tijd den dienst verlaat, strafbaar is; waarbij dus een d i e n s t b o d e volstrekt zonder eenige overeenkomst wordt ondersteld, derhalve zonder eenigen juridischen band tusschen hem en den dienstbruiker, verklaar ik niet te begrijpen. Slechts in het geval dat Inlandsche arbeiders ergens aangenomen worden om elders dienst te doen, zooals b. v. thans op Java arbeiders voor Banda worden aangeworven, kunnen nopens de huurconditiën licht moeielijkheden ontstaan, doch deze bijzondere wijze van arbeiders aannemen, die even als de bekende koeliehandel in China zeer licht tot misbruiken kan leiden, behoort, even als die laatste, bij bijzondere verordeningen geregeld en aan bijzonder toezicht te worden onderworpen.

Wanneer men in het oog houdt dat de huur van eigenlijke dienstboden, zoover ik weet, altijd, en die van werk-

lieden meestal, bij de maand wordt aangegaan, zoodat in geval al eens onverhoopt zulk een Inlander door de vrees voor straf genoopt werd langer dan zijn belang medebracht te blijven dienen, die tijd volgens de ruimste berekening nog bijna nimmer volle twee maanden zou kunnen bedragen; en vooral dat er niet meer van rottingslagen sprake is, maar de straf, die de rechter in dit geval kan opleggen, hoewel zwaar genoeg om den Inlander van eene louter wispelturige, op niets van werkelijk belang gegronde, handeling af te houden, echter niet meer zoo zwaar is dat zij hem, indien al eens in een enkel geval zulk een in dienst blijven inderdaad voor hem onhoudbaar was geworden, dan daartoe zou kunnen dwingen, moet men erkennen dat het gevaar voor misbruik ten deze al zeer gering is. Te beter zal men dit inzien, indien men zich weet los te maken van de herinnering aan vroegere toestanden, die echter niet van de bedoelde strafbepaling afhankelijk zijn, alhoewel zij daar nog meermalen mede worden verward.

Ik bedoel: de terugzending door de politie en het voorschotstelsel.

In vroeger tijd was het namelijk de gewoonte, dat een bediende, die willekeurig zijnen dienst verlaten had, nadat hij voor dat feit ter politierol gestraft was, door de politie naar zijnen meester teruggebracht werd en hem gelast werd zijnen dienst, d. i. den tijd voor welken hij zijne diensten verbonden had, uit te dienen. Dit geschiedde zoowel als de bediende van den meester voorschot op den huurprijs zijner diensten genoten had, als wanneer dit niet had plaats gehad, doch nam zijn oorsprong in het feit, dat nagenoeg altijd voorschot werd

gevraagd en gegeven, en dat de ambtenaren dien ten gevolge, volkomen in overeenstemming met de opvatting van den Inlander zelven, volgens een echt Polynesisch rechtsbegrip, den toestand van bediende als een vorm van pandelingschap beschouwden. De vermelde verwarring in het Soerabaiaasch politiereglement tusschen publiek- en privaatrecht, werkte deze opvatting lang in de hand, maar toen eindelijk eens meer orde in de Indische administratie en rechtswezen waren ontstaan, bleef ook deze onjuiste opvatting niet onopgemerkt. Het archief van den Procureur-Generaal bij het Hoog Gerechtshof van Ned. Indië zou het nog kunnen bewijzen, hoe talrijke malen, ten minste gedurende het bovenvermelde mij goed bekende tijdperk, tijdens Mrs. Rappard en Der Kinderen dat ambt bekleedden, verschillende ambtenaren, die daartoe aanleiding hadden gegeven, er op werden gewezen, dat volgens het toen heerschend art. 35 van het Soerabaiaasch politiereglement, in verband met de bepalingen der Nieuwe Wetgeving, slechts bevoegdheid tot het opleggen van straf bestond, indien het daarbij strafbaar gesteld feit bedreven was, doch niet tot het terugzenden van den gestrafte naar zijnen meester; dat de omstandigheid of al dan niet voorschot genoten was (voor zoover zich namelijk daarbij niet de kenmerken van het tot de berechting van den landraad behoorende misdrijf van oplichting vertoonden) van geen belang was; dat dit eene louter civiele kwestie uitmaakte tusschen den dienstbruiker en hem, die zijne diensten verhuurd had, geheel buiten de bevoegdheid en de bemoeienis derhalve van den politierechter liggende; en

dat alzoo een persoon, die zich aan de bedoelde overtreding had schuldig gemaakt, ook al had hij voorschot genoten, nimmer tot het vervullen zijner aangegane verplichtingen mocht gedwongen worden. Voorzeker indien ook nu nog hetzelfde wanbegrip mocht blijken te bestaan, zou er geen beletsel zijn om dit op dezelfde wijze te keer te gaan. Zelfs rechtstreeks van de zijde der Regeering zouden de ambtenaren hierop kunnen worden aandachtig gemaakt.

't Kwam, zoo als ik gezegd heb, voort uit het voorschotstelsel, iets ten welks opzichte ik volkomen het gevoelen deel van Mr. d. A. v. d. H., die het als een kanker der Indische maatschappij beschouwt. In geheel het Oosten, ten minste Mohammedaansche Oosten, heeft het schulden maken, het zooveel mogelijk van zijn crediet gebruik maken, eene in de Westersche maatschappij ongekende uitbreiding. Wat de Gobineau [1]) van Perzië zegt: „Il n'y a pas d'hommes ni de femmes qui n'aient des dettes, et il n'y a peut-être pas de personnage si endetté qui n'ait aussi ses débiteurs" is ten minste in den aard der zaak ook in Ned. Indië volkomen van toepassing. De Inlander tracht eerst al zijn crediet uit te putten voor hij tot het geven van waarde in ruiling voor het door hem verlangde overgaat, en deze neiging is zoo in het gansche volksleven doorgedrongen, dat het voor elk een, die inlandsche bedienden of werklieden in dienst wenscht te nemen, vooralsnog veelal uiterst moeielijk, soms zelfs zoo goed als onmo-

[1]) Trois ans en Asie (de 1855 à 1858), par le Cte A. de Gobineau. Paris, L. Hachette et Cie. 1859.

gelijk is, die zonder voorschot te verkrijgen. De gevolgen hiervan zijn voor beide partijen nadeelig. Dat zich alzoo al de nadeelen van het werken op daggeld tegenover het werken op taak op groote schaal voordoen, en daar waar de bediende of werkman volstrekt geen ander belang heeft, dan zich zoo weinig mogelijk in te spannen, door den regel weinig en slecht werk moet geleverd worden, is duidelijk; dat meesters, eenmaal belangrijke voorschotten gegeven hebbende, niet gemakkelijk een bediende ontslaan, daar zij dan niet alleen van het reeds gegevene voor altijd afstand doen, maar bovendien nog als voorschot aan een nieuwen bediende zich weder nieuwe uitgaven moeten getroosten, en alzoo maar met ellendige bedienden blijven doorsukkelen, laat zich mede gemakkelijk begrijpen; de gevolgen van het een en ander zijn demomoralisatie van den bediende, zelfs tot eene zekere mate eene omkeering van de natuurlijke verhouding tusschen meester en bediende, wat het bereiken van het doel, waartoe die verhouding bestaat, in den weg staat. Zoo zijn namelijk meestal de gevolgen, indien een eigenlijke Europeaan als meester tegenover den Inlandschen bediende staat; wanneer de meester echter zelf Inlander, Vreemde Oosterling of zelfs maar de in Indië geboren afstammeling van een Europeaan is, die allen op zooveel vertrouwelijker voet met den geringen Inlander kunnen omgaan, en zijne begrippen en neigingen volkomen kennen, dan ontstaat uit het voorschot een toestand, het pandelingschap zeer nabij komende. Want onze Europeesche begrippen en instellingen liggen over het algemeen slechts als een dun vernisje boven op de Inlandsche maatschappij,

en dringen er bitter weinig in dòor; officieel moge het Ned. Indisch Gouvernement het pandelingschap hebben afgeschaft, naar Polynesische begrippen van recht zal de Inlander zich nog lange jaren de pandeling achten van hem van wien hij voorschot genoten heeft, en alzoo door hem, die zijne zwakheden kennende en daarop speculeerende hem belet ooit uit de schuld te geraken, genoodzaakt worden levenslang voor een zeer klein loon te arbeiden. En juist de beste, die, ook al ziet hij daartoe thans door de wettelijke bepalingen kans toe, niet op wil komen tegen hetgeen hij volgens zijne volksopvatting recht acht, wordt op deze wijze het gemakkelijkst geëxploiteerd en belet zijnen toestand ooit te verbeteren.

Het voorschotstelsel is inderdaad een kanker, doch heeft zoo diep het gansche organisme van het volksleven aangetast, dat daarvan slechts eene zeer langzame, geleidelijke genezing mogelijk is. Rechtstreeks kan de Staat er niet veel tegen doen, maar Hij zorge toch wel de ziekte niet te bevorderen, zooals het geval zoude geweest zijn, indien naar den wensch van den Minister van Bosse meermelde strafbepaling alleen op Inlanders, die voorschot hadden genoten, ware van toepassing verklaard. Voorzeker dit zou eene groote fout geweest zijn, en te recht ging men in Indië, zooals uit de meergemelde memorie van toelichting blijkt, voornamelijk om de door mij aangevoerde redenen, dien weg niet op, en stelde geene strafbedreiging vast tegen het niet vervullen eener burgerrechtelijke verplichting, daar waar door die handeling niet tevens het algemeen welzijn werd aangetast.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de vroeger bestaande misbruiken, de terugzending door de politie en het voorschotstelsel volstrekt niet aan de handhaving van art. 2 n°. 27 van het thans heerschend politiereglement zijn verbonden; dat het zelfs bij de vaststelling dier bepaling de uitdrukkelijke bedoeling in Indië was, die misbruiken tegen te gaan, en dat hare redactie aan die bedoeling is te wijten. Gegronde vrees voor misbruik is dus hier ook niet aanwezig. En, zoo als ik heb uiteengezet, vind ik voor die vrees in het geheel geen voldoenden grond. Slechts als de Indische Regeering opzettelijk wetsverkrachting bij hare ambtenaren wilde bevorderen, maar — dan zou ook het al of niet bestaan eener wetsbepaling van geen belang meer zijn!

Hiermede acht ik de bezwaren in de redevoeringen der bestrijders van art. 2 n°. 27 van het algemeen politiestrafreglement voor de Inlanders in Nederlandsch Indië, tegen die bepaling rechtstreeks voorgebracht, afgehandeld en voldoende wederlegd. Zij wettigen, naar mijne meening, het door hen daarover uitgesproken „zeer slechte" niet en geven op zich zelven geen voldoenden grond om tot hare intrekking over te gaan. Doch voor hare handhaving is deze negatieve eigenschap evenmin voldoende; positief nuttige verwachtingen moet men van eene strafbepaling op goede gronden kunnen koesteren, zal men haar recht van bestaan kunnen toekennen. Dat dit nu inderdaad het geval is, hoop ik thans mede te zullen aantoonen.

De volgende vraag ligt dan ter beantwoording: Kan de meergemelde bepaling dienen om handelingen te voor-

komen, welke in Ned. Indië door Inlanders of met hen gelijkgestelden plegen begaan te worden en daar geacht moeten worden, het algemeen welzijn dermate te benadeelen, dat de roeping van den Staat medebrengt, die zooveel mogelijk te beletten?

Het is licht te begrijpen, dat voor eene juiste beoordeeling dezer vraag, kennis der Ned. Indische maatschappij onmisbaar is. Want evenzeer als de individueele mensch in Indië wel in vele opzichten met dien in Europa overeenkomt, maar niet in alles aan hem gelijk is, en om zuiver natuurlijke redenen niet aan hem gelijk kan zijn, is dit ook met zijne agglomeratie, de maatschappij, het geval. En om die reden kan deze ook slechts gedeeltelijk, alleen in datgene, wat zij met de West-Europeesche maatschappij gemeen heeft, door hen begrepen worden, die alleen deze laatste kennen; iets wat vooral moet worden in het oog gehouden daar, waar, zooals in het thans bedoeld geval, praktische kennis van het leven en werken dier maatschappij noodig is, welke, zooals alle praktijk, door louter theoretische studie, hoe ernstig ook, niet kan worden verkregen.

Zoo zij dan het oordeel van dezulken voorzichtig, en verwerpe men niet blindelings wat velen, die het ten minste kunnen weten, belangrijk achten!

Een punt is er, waarin ten deze Ned. Indië met West-Europa overeen kan komen. Maar het is niet van veel belang. Ik bedoel de reeds aangeroerde mogelijkheid van algemeene werkstaking, gelijk die reeds te Singapoera moet zijn voorgekomen. In zulk een geval zou het bestaan der bedoelde strafbepaling zeer gelukkig zijn; men

zou dan bezitten wat men in West-Europa vrij algemeen gaat wenschen. Maar, hoewel het nu, wat het verordenen van strafbepalingen betreft, niet juist noodig is te wachten met het dempen van den put, totdat het kalf verdronken is, behoort men zich daarbij toch ook voor trop de zèle te wachten en kan dus dit, zoolang in Ned. Indië nog geen algemeene werkstakingen zijn voorgekomen, slechts een zwak argument ten voordeele der handhaving van de bedoelde strafbepaling uitmaken. Het mag slechts niet geheel worden voorbijgezien.

En hierbij bepaalt zich op dit gebied de overeenkomst. Voor het overige bestaan in Indië andere maatschappelijke toestanden dan die in West-Europa de regel zijn. Dewijl daar tengevolge van klimaat, overbevolking en andere redenen, die het den mensch uit de volksklasse moeielijk maken zich het noodige te verschaffen, het aanbod van diensten, vooral van die diensten, welke weinig kennis of handigheid vereischen, meestal veel grooter dan de vraag daarnaar is, doet daar de persoon, die in dien strijd om het bestaan zoo gelukkig is dat van zijne diensten wordt gebruik gemaakt, zoodat hij in staat is zich en de zijnen het noodige te verschaffen, door den regel (wanneer hij niet door wanbegrippen of valsche voorspiegelingen er toe gebracht is, luchtkasteelen te gaan bouwen) al het mogelijke om dien toestand te behouden en gaat er volstrekt niet gemakkelijk, slechts om zeer belangrijke redenen, of indien hij de gelegenheid ziet zich op voordeeliger voorwaarden te verbinden, toe over, zijn' dienst te verlaten en daardoor zeer waarschijnlijk ten minste voor een' tijd zich en de zijnen aan gebrek en el-

lende bloot te stellen. Aan den eenen kant bestaat derhalve daar een natuurlijke sterke band, die den dienaar er van terughoudt lichtvaardig zijn dienstcontract te verbreken; aan den anderen brengt dit, zoo het echter al een enkele maal voorkomt, voor den dienstbruiker geene belangrijke stoornis te weeg, daar het groot aanbod het hem gemakkelijk maakt spoedig in de opengevallen plaats te voorzien. Slechts dan kan die ontstaan, wanneer de plotselinge dienstweigering gelijktijdig op algemeene of toch zeer ruime schaal plaats vindt, en op zoodanige wijze dat het spoedig bezetten der opengevallen plaatsen onmogelijk of ten minste hoogst moeielijk wordt; dit is het geval der werkstakingen, bij welke dan ook in Europa velen de tusschenkomst der strafwet hoogst wenschelijk achten.

In Ned. Indië, daar waar voor den man uit de volksklasse, van de drie grootste factoren, die in Noord- en Midden Europa het begrip »het noodige" vormen, voedsel, woning en verwarming, 't zij door kleeding, dekking als anderszins, de beide laatsten door de zachte natuur tot onbeduidende minima worden teruggebracht, bestaat vooral voor dien weinige andere behoeften kennenden mensch niet veel natuurlijke dwang tot arbeid; van overbevolking in den zin, dien men aan dat woord in Europa hecht, is mede nog volstrekt geen sprake, en weinige zijn ook de andere maatschappelijke redenen, die den geringen man arbeid doen begeeren; het gevolg is een veel geringer aanbod van diensten dan daaraan behoefte is; in vele streken ontbreekt het aanbod geheel. En niet licht belet vrees voor gebrek en ellende een die-

naar op de meest lichtvaardige wijze het door hem aangegaan dienstcontract plotseling te verbreken; op tal van wijzen is het hem nagenoeg altijd mogelijk, ten minste in het voor hem en de zijnen volstrekt noodige te voorzien. Maar de meester is daarentegen veelal volstrekt niet in staat spoedig de opengevallen plaats te vervullen; hij ondervindt al de nadeelen, die zulk een plotseling ontbreken der diensten, op welke hij moest rekenen, hem kan berokkenen. En dit kan zeer belangrijk zijn. Welke vreeselijke gevolgen plotselinge werkstakingen in Europeesche industriëele ondernemingen, waardoor de ondernemer buiten staat wordt gebracht de op zich genomen verplichtingen te voldoen, reeds kunnen veroorzaken, is thans in Europa wel bekend; hoe groote en onherstelbare nadeelen het plotseling ontbreken zelfs maar van een deel der werkkrachten aan groote Indische ondernemingen van landbouw, waar de natuur noch uitstel, noch eventueel later inhalen van het verzuimde toelaat, kan veroorzaken, laat zich daaruit gemakkelijk afleiden. En evenzoo is het nog licht te begrijpen dat, waar het aanbod van werklieden gering is, een plotseling staken van den arbeid, zij het ook maar door enkelen, ook in Indische industrieele ondernemingen belangrijke nadeelen kan veroorzaken en het nakomen van aangegane verbintenissen kan in de waagschaal stellen. Maar moeielijker is het voor hem, die slechts met Europeesche toestanden bekend is of zelfs slechts die, welke in de hoofdsteden van Indië heerschen, kent, zich een juist denkbeeld te maken van de stoornis, die louter door zulk eene handeling van een gewoon bediende in menige Indische huishouding wordt veroorzaakt. Men moet zich

daartoe kunnen voorstellen dat het den Europeaan en vooral der Europeesche vrouw in Indië zoo goed als onmogelijk is zonder Inlandsche bedienden te leven, en dat niet uit trots of gemakzucht, zooals dwaze en hatelijke vooroordeelen dat in Nederland maar al te gaarne doen gelooven, maar uit noodzakelijke afhankelijkheid voortvloeiende uit den staat van vreemdelingschap, en het niet bestand zijn tegen den invloed van het klimaat, om zelfs van de toch ook wel degelijk maatschappelijke kracht bezittende eischen van rang en stand niet te spreken. Men denke zich eens den toestand in Europa van een heer of dame uit den deftigen stand, wien men alles ontnam, doch een groot stuk uiterst vruchtbaar land schonk en daarbij eene kudde uitmuntende schapen, echter onder de uitdrukkelijke voorwaarde, zich alleen met de door eigen bebouwing verkregen opbrengst van dat land te mogen voeden, met de persoonlijk van de wol dier schapen gemaakte kleederen te mogen dekken! Ik denk, dat al waren land en schapen tienduizenden waard, dit den heer of dame wel niet beletten zou spoedig van gebrek en koude ellendig om te komen. Men overdenke dat men in Indië dikwijls eigen bedienden noodig heeft voor allerlei diensten, welke in Europa die niet vereischen. Men woont b. v. niet om het pleizier van het „buiten zijn", maar omdat beroep of betrekking dit vereischen, ergens waar men genoodzaakt is dagelijks van vrij grooten afstand drink- en badwater te laten aanvoeren, of gras voor de paarden, die men mede niet voor vermaak, maar om redenen van dienst of beroep moet houden. Zelf kan men dit niet halen, leveranciers zijn er ook niet;

door bedienden moet het dus geschieden, en dezen zijn nu daar op geene andere wijze te bekomen dan met veel moeite en tegen hooge loonen, door tusschenkomst van goede bekenden, uit eenige misschien verscheidene dagreizen verwijderde hoofdplaats. Wat moet er nu gebeuren als zulke bedienden plotseling, zonder door tijdige waarschuwing de gelegenheid gegeven te hebben de noodige maatregelen te nemen, hunnen dienst weigeren of verlaten. Theoretisch zou het dan zeker het beste zijn niet te drinken of te baden en ook de paarden niet te eten te geven, maar het valt toch niet te ontkennen dat zich daartegen praktische bezwaren voordoen, in werkelijkheid niet van belang ontbloot! Doch waartoe voorbeelden? Voor hem, die de toestanden niet kent, geven zij toch niet den rechten indruk; voor de anderen zijn zij niet noodig. Men zorge slechts vooral niet altijd, zooals maar al te veel en om goede redenen gebeurt, de toestanden van Ned.-Indië overal te denken als die in de groote steden van Java, waar wel soms moeielijk goede, maar toch altijd wel bedienden te verkrijgen zijn, en derhalve dit ongemak meestal niet zoo sterk gevoeld wordt, vooral niet door personen, wier middelen hun veroorloven zeer hooge loonen te betalen en zoovele bedienden te houden dat het tijdelijk ontbreken van enkelen geene groote stoornis veroorzaakt; maar te bedenken, dat er ook nog binnenlanden en buitenbezittingen bestaan. Hoe moeielijk is het op de laatsten soms bedienden te verkrijgen! Een ambtenaar bij het Binnenlandsch Bestuur heeft wel is waar nog al eens het voordeel, dat bij hem dwangarbeiders als bedienden dienst doen en hij alzoo

een' moordenaar als huisbediende, een' veedief als staljongen en eene wegens kindermoord of vergiftiging veroordeelde vrouw als kinder- of keukenmeid in dienst heeft, maar hoe voordeelig en aangenaam dit ook zijn moge, 't is een misbruik dat men hopen moet dat eindelijk eens een eind neme. Bovendien helpt het alleen zulk een ambtenaar; elk ander heeft al groote moeite om bedienden te verkrijgen en kan, indien dezen hem plotseling verlaten, in de grootste moeielijkheden geraken.

Het plotseling verlaten van hunnen dienst of weigeren te arbeiden door dienstboden of werklieden veroorzaakt alzoo den dienstbruiker materiëele schade, of stelt hem ten minste daaraan bloot; hetzij dat deze schade onmiddellijk blijkbaar is wanneer hij daardoor belet wordt aangegane verplichtingen te vervullen of het voordeel te behalen, waartoe hij al den voorbereidenden arbeid had volbracht; hetzij dat zij meer verborgen is, indien de bedoelde stoornis den dienstbruiker slechts hinderlijk is in het behoorlijk, geregeld of tijdig vervullen van allerlei huishoudelijke, ambtelijke of maatschappelijke verrichtingen, waarbij de materiëele schade niet zoo terstond in het oog valt, hoewel zij toch, zij de hoegrootheid ook niet met juistheid te berekenen, uit den aard der zaak er uit moet voortvloeien. En dit nadeel berokkent de bediende, uit beweegredenen, die voorzeker immoreel te noemen zijn. Want van gegronde redenen daartoe is hier geene sprake; hetgeen in Indië algemeen strafwaardig geacht wordt is die verregaande onverschilligheid van vele inlandsche bedienden èn omtrent hetgeen zij beloofd, overeengekomen zijn te zullen doen, èn omtrent de aan die belofte verbonden belangen hunner meesters,

wanneer die zich, zooals dit dikwijls gebeurt, zoo sterk uit, dat zij zonder zelven daarbij zelfs eenig werkelijk belang te hebben, louter uit wispelturigheid, uit eene kinderachtige gril, soms eenvoudig uit eene bui van weinig loffelijke luiheid, niet schromen, zich plotseling aan de op zich genomen verplichtingen te onttrekken, zonder zich om de daaruit voor hen, jegens wie zij zich verbonden hadden, voortspruitende nadeelen iets te bekommeren. Inderdaad, is zulk eene onverschilligheid niet immoreel? Gaat zij in haar zich om niets bekommerend egoïsme niet zoover, den eigenlijken maatschappelijken band, het wezen der samenleving aan te tasten? Valt zij — zoo het te bewijzen valt dat door haar het algemeen welzijn benadeeld wordt — niet volkomen onder het juist ten opzichte van politie-overtredingen zoo ruime toepassing vindende strafrechtelijk begrip schuld (culpa)? [1]).

En wanneer nu verder in Indië de ondervinding leert dat dergelijke handelingen van Inlandsche dienstboden en werklieden veelvuldig voorkomen, wat zich dan ook uit den aard des volks, zijn standpunt van ontwikkeling en de boven reeds opgemerkte uit het klimaat en de maatschappelijke verhoudingen voortvloeiende gemakkelijkheden zeer goed laat verklaren; is het dan te veel geëischt

[1]) Ik vind deze opvatting der culpa zeer juist aangeduid door Dr. A. T. Werner, in zijn Lehrbuch des Deutschen Strafrechts (Leipzig 1868), waar hij theoretisch hare ergste soort aldus onderscheidt: »Frevelhaftigkeit (luxuria) ist diejenige Fahrlassigkeit bei »der das Bewustsein der Möglichkeit des unbeabsichtigten verlet»zenden Erfolges obwaltete. Sie grenzt zunächst an den Dolus »eventualis" waarop dan een weinig verder volgt: »Doch ruht »die schuldhafte Taüschung bei.... der Frevelhaftigkeit.... auf einen »leichtsinnigen Abwenden der Aufmerksamkeit von den Erfolge."

te verlangen dat de Staat die verstoringen der maatschappelijke orde door middel van strafbedreiging zoeke te beteugelen?

Voorzeker, dat de handeling van zulk een bediende rechtstreeks een burger van den Staat en niet Dezen in zijne algemeenheid treft, belet volstrekt niet dat het van publiek belang kan zijn, tegen zulk eene handeling straf te bedreigen. Met de meeste misdrijven heeft hetzelfde plaats.

Lang niet altijd staan publiek en privaat belang zoo rechtstreeks tegen elkander over, als Mr. Van der Kaay, dit in de Kamerzitting van 12 November 1875 ook omtrent dit onderwerp scheen te meenen. Het publiek belang en dat van vele private personen kan zeer goed te zamen gaan. Ja, iets kan wel juist daarom alleen als een publiek belang moeten beschouwd worden, omdat het dat is van een zelfs niet eens quantitatief maar slechts qualitatief belangrijk aantal private personen.

Het algemeen maatschappelijk welzijn heeft buiten kijf groot belang bij de ongestoorde werking van alle productieve individueele krachten, en in verband hiermede bij het bestaan van zekerheid voor het behoud der door die werking verkregen individueele bezittingen; al wie derhalve hetzij opzettelijk, hetzij door zorgeloosheid, een ander nadeel berokkent in zijne bezittingen, of stoort in het verrichten van datgene, wat hij, ten einde zijnen werkkring als goed burger van den Staat en alzoo als nuttig deel van het geheel te vervullen, verricht of tracht te verrichten, of hem daaraan zoodanig blootstelt, dat het niet geschieden van dat nadeel of die stoornis, louter van omstan-

digheden afhangt van zijnen wil onafhankelijk, handelt in strijd met het algemeen maatschappelijk welzijn. En indien nu dergelijke handelingen zich in bepaalde maatschappelijke verhoudingen, onder bepaalde goed gekenmerkte vormen, veelvuldig voordoen, zich daarbij duidelijk als de uitingen vertoonen eener alzoo dat welzijn sterk bedreigende, veelvuldig voorkomende immoraliteit; dan wordt het, mijns inziens, een algemeen of staatsbelang die handelingen te keer te gaan; dan ligt het volkomen in den werkking van den Staat, te dien einde het middel der strafbedreiging te baat te nemen.

Dit alles nu, zoo als ik meen te hebben aangetoond, is met de bij art. 2 n°. 27 van het algemeen politiestrafreglement voor Inlanders in Ned. Indië strafbaar gestelde handelingen het geval; de handhaving dier strafbepaling derhalve is, in het algemeen belang van Nederlandsch Indië zeer wenschelijk.

Zij is dit echter ook nog om andere redenen, redenen, die dieper liggen dan het tot nu toe behandelde, en die dan ook de ware aanleiding zijn van die herhaalde, hevige aanvallen tegen die bepaling in 's lands vergaderzaal gericht. Want ging het, nu eenmaal daartegen uitdrukkelijk bezwaren waren geopperd, niet aan, de zaak te behandelen, zonder deze eerst nauwkeurig te hebben bezien en besproken; onopgemerkt is het toch zeker niet gebleven, dat eene loutere bepaling van een politiereglement bezwaarlijk op zich zelve zulke aanvallen kon uitlokken,

dat ook de uitgesproken argumenten harer bestrijders voor zulk eene beweging geenszins voldoend gewicht bezitten. Blijkbaar ligt de reden dier beweging dieper, blijkbaar is de strijd tegen die strafbepaling tevens een strijd voor een beginsel, welks handhaving velen met alle kracht willen verdedigen.

En dit beginsel, al werd het ook niet rechtstreeks genoemd, het gaf zich toch in de redevoeringen der sprekers duidelijk bloot, en is inderdaad van het hoogste belang. Want het betreft de toepassing van begrippen omtrent koloniale politiek, in Nederland door velen, ook onder de mannen, die daarop rechtstreeks invloed kunnen uitoefenen, beleden, in Indië algemeen afgekeurd, voor onwaar, onnatuurlijk en uiterst nadeelig voor land en volk gehouden; van begrippen wier toepassing in Indië daar voortdurend onder alle Europeanen, particulieren en ambtenaren, civielen en militairen, eene bron van ontevredenheid over het moederland is.

't Is het beginsel van bescherming van den Inlander, maar niet meer in de gezonde opvatting, als zijne verdediging tegen werkelijk onrecht; maar in de ziekelijke ontaarding, als zijne bescherming tegen slechts in de verbeelding der beschermers bestaand onrecht; zich openbarende in het steunen en verdedigen van het werkelijk onrecht door den Inlander tegen den Europeaan begaan; in hoogst onbillijke tegenwerking, verdrukking alzoo van den laatste.

Er is een tijd geweest dat de Inlander in Ned.-Indië werd onderdrukt. Om bekende redenen van praktisch belang, trouwens in overeenstemming met toen nog vrij algemeen heerschende begrippen omtrent recht en regeeringsbeleid, was dit in Ned. Indië als regeeringsbeginsel aangenomen. De Regeering wilde het; Hare ambtenaren voerde Haren wil, zelfs dikwijls niet zonder overdrijving uit; en in verband met dien algemeenen toestand werd dit zelfs den niet Inlandschen particulier, voor zoover deze werd toegelaten, tot eene zekere mate vrijgelaten.

Maar die tijden zijn voorbij.

Regeeringsbeginsel is het niet meer; is ook al wat op het bestuur betrekking heeft nog niet geheel zoo ver te dien opzichte als men dit zou kunnen wenschen; gebeuren door met rechtstreeksch bestuur belaste ambtenaren nog veelmaal handelingen, die als zulke onderdrukking moeten worden beschouwd, hoewel dit dan ook in vergelijking met vroeger tijden onbeduidend is. Niet zoo spoedig kunnen, zonder hevige schokken, algemeene toestanden geheel veranderen. Maar van de zijde van den particulier of den niet met uitvoerend gezag belasten ambtenaar heeft voorzeker de Inlander reeds volstrekt geene onderdrukking meer te duchten. In zijne burgerrechtelijke verhouding staat hij tegen den Europeaan volkomen vrij over; tegen daden van geweld van de zijde van dezen beschermt hem de wet ten volle. En dat hij zich dit bewust is, dat hij van zijn recht tegenover den Europeaan gebruik weet en durft te maken, daarvan zijn de voorbeelden in menigte geleverd.

Heeft de Inlander alzoo niets meer van den Europeaan

te duchten, veel, zeer veel, heeft hij daarentegen van hem te verwachten. Geheel in tegenstelling wederom met zoovele streken van het reeds in volle ontwikkeling verkeerend Europa, waar kapitaal, in de ruimste opvatting van dat woord, in overvloed aanwezig is, maar het evenwel met den dag moeielijker wordt daarvoor nuttige aanwending te vinden, is Ned. Indië een land nog in zijne wording, waar gelegenheid tot aanwending van kapitaal te over is, dit zelf echter volstrekt niet voldoende gevonden wordt.

Van eene krachtige oeconomische ontwikkeling hangt daar in de eerste plaats de toekomst van het land af, en aangezien daartoe eene zoo ruim mogelijke aanwending van kapitaal onmisbaar is, behoort er van dat, wat beschikbaar is, zooveel mogelijk te worden gebruik gemaakt.

Wanneer nu een land in een toestand verkeert als thans Ned. Indië, dat aldaar een beschavingsproces aan den gang is, waarbij eene in gansche of gedeeltelijke onbeschaafdheid verkeerende bevolking onder den bevruchtenden invloed, van meer beschaafde vreemden bezig is zich langzamerhand in eene beschaafde, hare plaats in het algemeen wereldverkeer vervullende natie te veranderen, wordt daar natuurlijk het benoodigd kapitaal op die wijze verdeeld aangetroffen, dat datgene, voor welks vroeger voortbrenging reeds eene vrij groote beschaving noodig was, alleen bij de vreemden, die deze bezaten, aanwezig is; bij de inheemsche bevolking slechts datgene, welks bestaan weinig of geene beschaving vereischt, wordt gevonden. En zoo kan dan ook voor de voortbrenging in Ned. Indië de Inlandsche bevolking in den regel slechts de ruwe werkkrachten verschaffen, doch moet nagenoeg

alle intellectueele en financieele kracht (en onder de eerste daarbij ook het zoo onmisbaar initiatief) van de vreemdelingen, Europeanen of Vreemde Oosterlingen, komen.

Doch voor de voortbrenging is geene van deze afzonderlijke krachten voldoende, zij moeten onvermijdelijk te zamen gaan; de oeconomische ontwikkeling van het land is derhalve voor een groot deel van den vreemde afhankelijk, en deze, welvaart en ontwikkeling op elk ander gebied, de laatste bovendien ook voor een zeer groot deel door den arbeid der vreemden, met zich brengende, komt op slot van rekening der inheemsche bevolking ten beste. In zulk eenen toestand gebiedt het staatsbelang, de samenwerking dier verschillende krachten, waarin vooreerst nog door den regel de Europeaan of Vreemde Oosterling als ondernemer, de Inlander als werkman moet optreden, zoo gemakkelijk mogelijk te maken. Want dit is het algemeen belang, ook dat van den Inlander.

Vanwaar dan eene zoo algemeene hiermede rechtstreeks strijdende neiging als de vermelde, waarbij onder aanneming van eenen onwaren, verzonnen toestand van vijandschap tusschen die rassen, getracht wordt hunne voor het welzijn van land en volk zoo heilzame samenwerking van staatswege te bemoeielijken? Men treft die neiging in Nederland aan onder hen, die zich op het gebied der Oost-Indische koloniale politiek rekenen te behooren tot de liberale partij. Wanneer wij nu in een bekend orgaan [1])

[1]) Tijdschrift voor Nederlandsch Indië, December 1875. *De Indische begrooting voor* 1876.

dier partij eene beschouwing over hetzelfde onderwerp, dat ons nu bezig houdt, volgen, dan lezen wij daar, dat die Indisch liberale partij, die bijzondere liefde voor den Inlander gemeen heeft met verscheidene Indische staatslieden van vroeger tijd, en daaronder met mannen, wier namen ons den tijd van de allerergste onderdrukking van den Inlander voor den geest roepen. En moge dan ook dit laatste den oppervlakkigen lezer verwonderen, moge dat liefderijk samentreffen van steile Indisch-conservatieven met hen, die zich liberalen noemen, hem vreemd voorkomen; bij nauwkeuriger nadenken zal hij de waarheid er van inzien, en zoo ook tot de oorzaak van het verschijnsel kunnen opklimmen. Want inderdaad, het is waar, die overeenstemming bestaat, — omdat die zoogenaamde liefde voor en bescherming van den Inlander niets anders zijn dan een oud conservatief vergif, der liberale partij in haren krachtigsten tijd door het zieltogende Indisch-conservatisme ingeënt en haar, als het venijn van den Nessusmantel Hercules, geheel hebbende doordrongen; — omdat men hier te doen heeft met een ouden Indischen conservatieven geest der duisternis, die thans onder liberale vlag tracht zijn hem door een nog jong en onbedorven Indisch liberalisme ontnomen rijk terug te erlangen.

Och, die ambtenaren uit den goeden ouden rottingtijd hielden zoo vreeselijk veel van den Inlander, vooral van den Javaan; zij hadden er altijd den mond vol van. En 't was ook wel zoo; alleen was 't eene liefde van eenigzins bijzonderen aard, die denken deed aan die van den boer voor zijne vetweiders; of aan de liefderijke bewon-

dering, waarmede de slager een vet varken knijpt, dat het dier van aandoening de buurt bij elkander gilt; en in de praktijk vooral ook aan die van Bles meester op zondag, waarvan „de schoolmeester" verhaalt:

— »Bles heeft door de week zoo braaf gewerkt,
»Dat hij nu ook vrij af krijgt", doch zonder dat hij 't merkt.

't Was de liefde van den Minister J. C. Baud, die bij het vaststellen van het reglement op de rechterlijke organisitie enz. in Ned. Indië verklaarde, dat den Inlander alleen recht mocht worden toegestaan, voor zoover de belangen van koffie-, suiker- of indigoteelt er niet door konden lijden; 't was — nu ja, daarover is toen en later zooveel gesproken en geschreven, dat het onnoodig is dit te herhalen. Al wie geen volslagen vreemdeling is in de geschiedenis van Ned. Indië, weet daarvan genoeg. Ten opzichte van den Inlander openbaarde zich die liefde slechts in de gruwelijkste tirannij, in zijne onbepaalde uitputting, in zijne materieele en moreele mishandeling. Niet dat daarom juist die ambtenaren opzettelijk onwaarheid spraken, och neen, doch als ware despootjes, zooals de toestand hen gemaakt had en moest maken, gingen zij natuurlijk hem het liefst zien, die het diepst voor hen kroop, en voorzeker, dit kon niemand den Inlander verbeteren! *St. Rotting* had het hem geleerd! En toen het gansche volk. vooral dat der Javanen, tot slavernij gebracht was, werd onbeperkte gehoorzaamheid, als altijd der slaven hoogste deugd, en gingen ook in die maatschappij zich vormende ambtenaren, te goeder trouw, die

slaafschheid als deugd beschouwen en inderdaad dat deugdzame volk, uit dit standpunt, en voor zoover het die deugd bleef beoefenen, liefhebben.

Toen nu langzamerhand echter aanvallen tegen het heerschend stelsel van bestuur begonnen op te komen, de rustige rust werd verbroken, en alzoo het verdedigen van den bestaanden toestand voor diegenen, die het voortbestaan daarvan wenschten, eene noodzakelijkheid werd, begon, daar de ware basis, het grove eigenbelang, in dien strijd als argument niet veel dienst kon doen, langzamerhand ontdekt te worden, dat liefde voor den Inlander eigenlijk de ware grondslag van het bestaand stelsel was. Alles was daarbij juist zoo ingericht als dit voor den Inlander het best was; deze was een kind of onmondig persoon, onbekwaam voor zich zelven te zorgen; voor zulke personen deugden geene inrichtingen, zooals die voor volwassenen nuttig zijn; voor hen paste eene inrichting van bestuur als de bestaande, die men als eene vaderlijke moest beschouwen; de met het Binnenlandsch Bestuur belaste ambtenaren waren eigenlijk zoovele strenge maar liefderijke vaders van huisgezinnen; de Inlander was onder dit bestuur gelukkig; ieder die in dien toestand verandering wilde brengen, meende het niet goed met hem, enz. enz.; op allerlei wijzen werd dit liedje gezongen, en, zooals men dat steeds ziet gebeuren, ging na eenigen tijd menig ambtenaar zelf te goeder trouw aan de waarheid er van gelooven; in den grond beteekende het echter eenvoudig, dat de Inlander, onder den naam van onmondige, in slaafsche onderworpenheid moest blijven en de ambtenaar-vader alle kracht, macht en heerlijkheid

moest behouden. 't Was een echt voortbrengsel uit den tijd der ambtenaren almacht; het eigenlijk regeeringsstelsel, welks uitvoerders de ambtenaren oorspronkelijk slechts waren, werd zelfs in zekere mate op den achtergrond geschoven; 't was van minder belang; de hoofdzaak was, dat slechts het ambtenarendespotisme gehandhaafd bleef.

Als een eerste plicht beschouwde de vaderlijke ambtenaar het steeds zijne onmondige onderdanen te beschermen. Immers hij rekende het steeds van het meeste belang zooveel mogelijk te beletten, dat eenige andere invloed dan de zijne op hen werkte, waardoor zij er toe konden gebracht worden iets te doen, wat niet van hem uitging. Want zoo iets paste hun niet; alleen van den ambtenaar, die alleen wist wat goed voor hen was, kon en mocht alles uitgaan; elke andere invloed tastte zijn despotisme aan. En vandaar een zeer algemeene strijd van die ambtenaren tegen allen, wie zij slechts vermoeden konden, dat zich daaraan zouden schuldig maken: Inlandsche hoofden, voor zoover dezen niet volkomen aan hunnen leiband wilden loopen; Vreemde Oosterlingen, voor zoover dezen zich niet ten eenenmale onderworpen toonden, maar vooral particuliere Europeanen; een strijd, die bij het heerschen dier liefdetheorie, in verband waarmede hij slechts tot het welzijn van den zwakken Inlander tegen hen, die hem wilden verdrukken, heette gevoerd te worden, den schoonen naam verkreeg van bescherming van den Inlander. De Europeesche particulieren vooral, die toch nimmer geheel aan de ambtenaren onderworpen waren, en bovendien door gebruik te maken van den arbeid des

Inlanders geld wilden verdienen — wat dan ook inderdaad, volgens eene zeer natuurlijke, op de ondervinding dier ambtenaren gegronde opvatting, hun voorkwam niet zonder mishandeling van den Inlander te kunnen geschieden — waren volgens hen wel zijne ergste vijanden; tegen hen moesten zij hunne „Javaantjes" vooral beschermen. En zij hebben het dikwijls den particulieren ondernemers lastig genoeg gemaakt!

Zóó was de oud-conservatieve liefde voor den Inlander; zóó zijne bescherming.

Toen de reactie tegen de groote dwingelandij in Ned. Indië als Indisch-liberale partij een bepaalden vorm aannam, was deze nog vrij van hare latere ziekelijkheid. Edel en zuiver was toen nog hare opvatting, haar strijd tegen de Indië beheerschende willekeur. Zij hield zich niet op met sentimentaliteit en had ook niet noodig hare ware bedoeling te verbergen; zij zag in den Inlander eenvoudig een mensch, die onderdrukt werd, wien onrecht geschiedde, en besloot hem in zijn recht te herstellen. Zij vertoonde zich niet met de conservatieve phantastisch wapperende vaantjes, waarop liefde en bescherming te lezen waren; op haar kalm nederhangende banier stond eenvoudig recht.

Doch hare opkomst trof samen met die eener ziekelijke richting, die zich toen in geheel de beschaafde wereld vertoonde en zich met haar in Nederland en ten deele ook in Ned.-Indië vereenzelvigde, eene richting, aan wier

kracht zij wellicht haar politiek slagen dankte, doch die haar tevens hare ziektestof inentte. 't Was die uit de gruwelen der slavernij in Noord-Amerika ontstane, door overdreven gevoeligheid tot ziekte geworden beweging, welke in haar vaderland haar toppunt bereikte, doch zich van daar wijd en zijd verspreidde, en die der ziekelijke philanthropie kan worden genoemd.

Juist om dien tijd verscheen in Nederland de „Max Havelaar", een in zoo schoonen stijl en op zoo aangenamen trant geschreven verhaal, dat het niettegenstaande zijne mede niet geringe gebreken een groot deel zijner talrijke lezers medesleepte, en dit te meer, daar de meesten dezer met de daarin geschetste, in Ned. Indië te huis behoorende toestanden volkomen onbekend waren, en de richting, vooral voor dezulken, geheel met de heerschende gevoelsziekte overeenstemde.

't Was het werk van eén dier bovenbedoelde Indische despootjes, een dier zich nagenoeg onafhankelijke vorsten wanende ambtenaren, wiens wil om de zaken in het onder zijn bestuur gesteld gewest volstrekt naar zijn oppermachtig inzicht en goedvinden te regelen, bij zekere gelegenheid in botsing was gekomen met het inzicht der Regeering; wat hem, die eene dergelijke ondergeschiktheid niet kon verdragen, genoopt had zijn ontslag uit den dienst te nemen [1]. 't Werk bevatte zijne verdediging;

[1] 't Komt mij voor, dat men in dat leven van Multatuli in Indië, gedurende zijne vorming tot man, den sleutel kan vinden tot veel wat zijn karakter eigenaardig schijnt te bezitten, en ik vind het te betreuren dat Dr. v. Vloten bij zijne karakterstudie in »Onkruid onder de Tarwe" daarvan volstrekt geen gebruik heeft gemaakt. De dictator van Wiesbaden is wel geen ander dan de louter

hij stelde zich daarbij, volkomen volgens de opvatting dier ambtenaren, voor, als de oppermachtige maar vaderlijke bestuurder der Javanen, die hem eer en volstrekte gehoorzaamheid schuldig waren, maar dan ook door hem zeer werden geliefd en geprezen, en wier beschermer hij wilde en zoude zijn tegen al hunne verdrukkers, namelijk de Inlandsche hoofden en (dit voornamelijk in zijn eenigen tijd later verschenen werk „Over Vrijen Arbeid enz") de particuliere ondernemers; want van verdrukking door de Europeesche ambtenaren was bij hem natuurlijk nooit sprake. En zich zelven als martelaar stellende van die voor den onwetende, vooral onder de toen heerschende geestesrichting zoo schoon schijnende liefde voor den Inlander, sleepte hij, zooals gezegd is, velen mede, ja, velen, tot den huidigen dag.

Tengevolge van dien invloed nam de heerschende gevoelsziekte in Nederland eenen eigenaardigen Nederlandschen vorm aan, dien der ziekelijke liefde voor den Oost-Indischen Inlander, in Nederland meestal maar algemeen Javaan genoemd [1]), en daar dit nu juist met het tijd-

---

naar eigen oppermachtig inzicht handelende, despotieke Indische ambtenaar uit dien tijd; de goedheid voor elk, die in het stof gebogen zijne oppermacht erkent, doch vijandschap tegen elk, die daaraan maar durft te twijfelen; de met groote oppervlakkigheid op het gebied van eigenlijke kennis gepaarde, in Nederland ongekende verwaandheid en opgeblazenheid, thans tot hoogmoedswaanzin gestegen, zijn wel geene andere dan de gewone, nog altijd, hoewel zij zich niet meer zoo sterk als vroeger kunnen uiten, bestaande vakgebreken der Indische ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur.

[1]) Daarom maakte de Max Havelaar in Duitschland noch Engeland grooten opgang gelijk in Nederland. Daar alleen voldeed hij, zooals de uitgevers zeggen, aan eene langgevoelde behoefte;

stip samentrof dat de Indisch-liberale partij het krachtigst voor het recht van den verdrukten Inlander strijd voerde, en zoo tijdelijk zoowel de gezonde kampioenen voor recht als de ziekelijke dwepers hetzelfde doel nastreefden, smolten zij tot een politieke partij samen. En zoo werd de Indisch-liberale partij met het venijn van het steilste oud-conservatisme vergiftigd.

Tegen geloof en allerhande soort van verkeerde begrippen, vooral indien deze op ook van elders bekende feiten heeten te steunen, daarmede althans in zeker, door den onkundige voor logisch gehouden, verband schijnen te staan, baat alleen wezenlijke kennis. Deze nu is in Nederland nopens Indië zelfs onder de volksvertegenwoordigers gering en kan ook, geloof ik, moeielijk anders wezen. Onder de volksvertegenwoordigers zijn er eenige weinigen, die in Indië hebben geleefd en gewerkt, maar hunne persoonlijke ondervinding betreft gewoonlijk de zoo belangrijke en uitgebreide Buitenbezittingen in het geheel niet, Java's belangrijke binnenlanden slechts ter loops, alleen een of meerdere der groote steden van Java eigenlijk goed, en dan nog meestentijds dagteekenende van verscheidene jaren geleden, wat bij de overgroote veranderingen, die in Ned. Indië in de laatste jaren plaats hebben gevonden, niet onbelangrijk is. De overige volksvertegenwoordigers staan op het standpunt der overige Nederlanders, die Indië nimmer bezocht hebbende, al wat zij daarvan weten in Nederland zelf moeten hebben opge-

---

hij gaf er namelijk den bijzonderen Nederlandschen vorm aan, waarin zich de heerschende gevoelsziekte eigenaardig kon uitdrukken.

daan. Nu is het mogelijk op die wijze groote kennis te vergaren. Er zijn geleerden geweest die, waren zij door een toovenaar plotseling des nachts in het Rome der Caesars overgeplaatst geworden, den weg er wel zouden hebben gevonden; ja, er, hoe deftig overigens ook, desnoods wellicht de beruchtste Phryné's, Lais, of andere door Horatius bezongen cocottes uit Augustus dagen zouden hebben weten op te sporen, zoo goed als de besten uit de Romeinsche jeunesse dorée van dien tijd. En er is ook tegenwoordig te Leiden een professor, wiens geschriften geregeld verbazing opwekken over zoo groote kennis van Indië, bij iemand, die dat land of zelfs andere tropische landen nimmer bezocht heeft. Maar zulke kennis komt niet aanwaaien; alleen door langdurige diepe studie kan zij worden verkregen; en daarvoor hebben de meeste menschen tijd, lust noch aanleg. Indië is en kan ook bovendien voor de meeste inwoners van Nederland natuurlijk nimmer anders zijn dan eene bijzaak.

Toch is, om een zoo van Nederland verschillend land en volk zoozeer te leeren kennen, dat men zelfs over de daar te nemen maatregelen van bestuur met eenig verstand kunne oordeelen, grondige studie daarvan onvermijdelijk, en is het niet voldoende nu en dan eenig meer of min belangrijk werk daarover te lezen. En evenwel is zelfs dit laatste nog volstrekt niet algemeen. De meesten in Nederland halen hunne kennis van Indische (en eigenlijk van de meeste vreemde) toestanden uit romans en andere schriftelijke of zelfs mondelinge verhalen van dikwijls zeer onbevoegde waarnemers. Zoo leerden vele Franschen de geschiedenis hunner koningen uit de geschriften van

Dumas, of die van de eerste republiek en het eerste keizerrijk uit de historische romans en romantische historiën over dat tijdvak, en van de politieke inzichten op die geschiedkundige kennis gebouwd heeft hun arm land de gevolgen ondervonden! [1])

Zoo is het dan niet te verwonderen dat, toen eenmaal verkeerde begrippen nopens Indië op de vermelde wijze in een groot deel der Nederlandsche natie en bepaaldelijk in al wat zich daarvan liberaal noemt ingang hadden gevonden, deze daar vasten wortel schoten en eene bepaalde richting van Indische politiek deden ontstaan, welke de boven besproken onwaarheid, onderdrukking van den

[1]) Zoo is bij velen in Nederland de leidsman in Indische zaken Multatuli. Velen gelooven, omdat die schrijver in eenige veel opzien gemaakt hebbende werken, herhaaldelijk op den hem eigen toon van gezag over Indië gesproken heeft, te goeder trouw, dat hij ook inderdaad van Indische zaken en bepaaldelijk Indische politiek, zelfs van den tegenwoordigen tijd, veel verstand heeft. 't Is het bekend effect van humbug en reclame op de massa. Maar de waarheid is anders. Men leze b. v. eens noot 37 op de nieuwste uitgave van den Max Havelaar, over de bezwaren aan eene officieele gelijkstelling van den liplap verbonden; N. B. alsof zulk eene officieele gelijkstelling niet in de volkomenste mate bestond! En noot 108 enz. enz. enz. 't Is daarmede als nagenoeg overal waar die dichter, het gebied der phantasie verlatende, dat der volstrekte kennis betreedt, puff en humbug! In 't begin voelde 't gezond verstand der natie dit nog; vandaar toen Multatuli's herhaalde klachten dat men zijn boek alleen maar mooi vond, d. i. dat men slechts de ook alleen werkelijk bestaande litterarische waarde achtte; maar langzamerhand heeft de voortgezette reclame een groot deel der natie verblind. Men wachte zich voor zulk een leidsman!

Anderen begrijpen Multatuli geheel verkeerd; houden hem, omdat hij opposant is, voor liberaal, al heeft hij zelf herhaaldelijk en te recht daartegen geprotesteerd; denken zich aldus zijne geestverwanten en volgen hem daarom. Voor dezulken is geen kruid gewassen!

Inlander door den Europeaan, als waarheid op den voorgrond stellende, de bescherming van den Inlander als beginsel aannam, en toen op dit terrein doordravende, eindelijk zoover kwam dat zij, zooals Mr. d. A. v. d. Hoeven het verkondigde, het als eene andere staatkundige richting beschouwde, in Indië het belang van handel en industrie voor te staan, als eene andere, het belang van den Inlander te bevorderen; wat ongeveer even onjuist is, als het beweren zoude zijn dat in er in de staathuishoudkunde twee richtingen bestaan, een, die de oorzaken van het pauperisme bestudeert en de middelen tracht op te sporen om deze maatschappelijke ramp te verminderen, en een, die het aalmoezen geven aan bedelaars voorstaat. Het laatste is toch evenmin staathuishoudkunde, als dat bevorderen van des Inlanders belang volgens de vermelde opvattingstaatkunde; beiden zijn eenvoudig onverstandige gevoelsuitingen.

Het is, zooals ik gezegd heb, de strijd voor dit beginsel van bescherming, aan hetwelk in waarheid de hevige aanvallen op de bepaling van Art. 2 n°. 27 van het algemeen politiestrafreglement voor Inlanders zijn te wijten. Want inderdaad ligt daarin, aangezien de meeste en voornaamste meesters Europeanen, de meeste bedienden en werklieden Inlanders zijn, eenige bescherming van den eerste tegen den laatste. En als het nu eenmaal axioma is dat de Europeaan den Inlander onderdrukt, en als partijplicht aangenomen den laatste à outrance tegen den eerste te beschermen, dan volgt daaruit rechtstreeks dat die bepaling een gruwel is en met alle kracht moet worden bestreden.

Maar geen invloed zal zulk een blinde aanval kunnen uitoefenen op hem, die weet dat deze geheele beschouwing op onwaarheid, op wanbegrip berust. Zij is niet waar die opvatting, alsof de Ned. Indische maatschappij voornamelijk uit twee bestanddeelen zoude bestaan, uit overheerschende, den overheerschten Inlander op allerlei meer of min bedekte wijze exploiteerende Europeanen, en overheerschte, geexploiteerde Inlanders; twee bestanddeelen wier belangen rechtstreeks aan elkander tegenovergesteld zouden zijn, tusschen welke geen maatschappelijke band eigenlijk zoude bestaan dan die van het geweld. Aan belangzuchtige valsche voorstellingen, vermengd met gevoelzieke droomerijen, dankt zij haar ontstaan, niet aan kalme waarneming van den werkelijken toestand. Overheersching bestaat er in Ned. Indië voorzeker in politieken zin, maar in oeconomischen, waar het hier op aankomt, niet. Bestaat er even als in Europa zeker dikwijls strijd tusschen de belangen van de individuën, — tusschen de verschillende rassen, waaruit 's lands bevolking is samengesteld, bestaat er in oeconomischen zin zulk een strijd niet. Maar in Europa bestaat een dergelijke strijd, zij het al niet tusschen rassen, dan toch tusschen klassen, tusschen de veel en de weinig bezittenden; en eene als de vroegere, niet uit onedele oorzaken ontstane, maar door overdrijving in gevoelsziekte ontaarde neiging, langzamerhand bovendien met de onedelste hartstochten sterk vermengd geraakt, stelt daar thans den arbeider het kapitaal als zijn natuurlijken vijand voor. En het schijnt wezenlijk wel alsof die nieuwe gevoelsziekte nu, even als de vroegere, met betrekking tot Indië, in Nederland een bepaalden Neder-

landschen vorm gaat aannemen; alsof ten minste de ook in Nederland niet zeldzame lijders aan die krankheid nu ook, in verband wellicht met de verwante, daar toch reeds heerschende verkeerde begrippen nopens Indië, in den toestand aldaar zulk een strijd willen zien; den Indischen Europeaan, den vertegenwoordiger van het kapitaal, als den natuurlijken vijand van den arbeider, den Inlander, willen voorstellen, en ook uit dit oogpunt tegen den eerste partij willen trekken. Want waarin verschillen, ten minste voor hem, die ruimte van blik genoeg bezit, om ongeacht de ethnologische en godsdienstige verschillen, de gansche bevolking van eenig gewest in Ned.-Indië als een oeconomisch geheel te beschouwen, waarin het kapitaal door den Europeaan en ten deele den Vreemden Oosterling, de handenarbeid grootendeels door den Inlander wordt vertegenwoordigd, die talrijke min of meer bedekte beschuldigingen tegen den als afperser of uitzuiger geschetsten Europeaan, nevens die overdreven zucht tot bescherming van den Inlander, zelfs in zijne immoreele handelingen tegen dezen, eigenlijk, van de thans in Europa zoo bekende, der Roode Internationale zoo dierbare beschuldigingen tegen den Europeeschen evenzoo voorgestelden ondernemer, nevens de bescherming en opvijzeling van den braven, edelen, werkzamen enz. werkman?

In Indië weet men echter daarvan niets en wil er ook niets van weten. Men heeft er nog geen tijd voor al die roode wijsheid; men verlangt er te werken. Ieder, die er slechts een weinig ontwikkeld is, vele Inlanders even goed als Europeanen, begrijpt het of gevoelt het ten minste als het ware instinctmatig, dat de ontwikke-

ling, de vooruitgang, de welvaart voor alle bewoners daar alleen kan verkregen worden door de samenwerking van alle krachten, die van het financieel en intellectueel kapitaal en die van den werkman; en dat even zeker als zonder de in haar ijzeren lichaam de beweegkracht verbergende locomotief, de logge spoortrein niet vooruit kan gaan, hoe snel hij zich ook door deze voortgetrokken moge bewegen, de algemeene vooruitgang in Indië afhangt van den Europeaan, die de financieele en intellectueele kracht met zich brengt. Ieder acht het daarom daar de plicht eener goede Regeering, den Europeaan in zijne daartoe strekkende pogingen te ondersteunen, en zeer juist plaatste zich ook de Minister van Kolonien geheel op dit standpunt, toen hij in de kamerzitting van 12 November 1875 den bestrijders van de vermelde strafbepaling deze woorden toesprak: „De Kamer is — en te „recht — steeds van meening geweest, dat ontwikkeling „van Indië van Europeeschen kant moet komen, en dat „dus aanmoediging van particuliere ondernemingen, en van „het vestigen van het Europeesch element in Indië wen„schelijk was."

De strafbepaling van art. 2 n°. 27 van het algemeen strafpolitiereglement voor Inlanders in Ned. Indië heeft geenszins ten doel den Inlander te onderdrukken, maar wel voor een groot deel den Europeaan tegen stoornis in zijn tot ontwikkeling van Indië leidend werken te beschermen;

zij is algemeen, omdat niet alleen industrieelen, maar ook ambtenaren, militairen en particulieren, in één woord alle Europeanen, ieder op zijne wijze, 't zij met financieele 't zij met intellectueele krachten, aan dat groote werk deelnemen. Moge de wet alzoo 's lands ontwikkeling blijven bevorderen!

In het bovenaangehaald opstel in het Tijdschrift voor Ned. Indië eindigt de bespreking van dit onderwerp met de volgende woorden:

„Van een nader ernstig onderzoek, mag ook van de „Indische autoriteiten een gewijzigd gevoelen, althans min- „der eenstemmigheld verwacht worden. 't Waarschijnlijkste „is, dat aan de zaak niet de aandacht werd gewijd, welke „zij inderdaad verdient. Ondenkbaar is het toch, dat alle „geraadpleegde autoriteiten werkelijk eene zoover reikende „bepaling als art. 2 n°. 27 van het politiestrafreglement „noodig achten in het belang der goede orde; maar mocht „dit werkelijk het geval blijken te zijn, mocht reeds het „geheele bestuur van Indië partij hebben gekozen vóór „den industrieel en tegen den Javaanschen arbeider, en „de opperbesturende Minister niet het Indisch bestuur tot „menschlievender inzichten hebben gebracht, dan zal het „Nederlandsch Parlement, gebruik makende van een harer „schoonste prerogatieven, kunnen toonen, dat de belangen „van millioenen inlanders niet te vergeefs onder zijne hooge „hoede zijn gebracht."

Zoo beeldde men in de vorige eeuw, aan het slot van een boek, een engel of faam af met eene groote bazuin.

Maar nu doet men het niet meer; men houdt er niet meer van.

Moge Nederland's Parlement ook zoo over deze fanfare denken! Mogen Neêrland's volksvertegenwoordigers, tegen phrasen en ziekelijke verzuchtingen bestand, met kalm verstand weten te doen wat Indië's belang medebrengt!

Stoomdrukkerij

Loman, Kirberger & van Kesteren

Amsterdam.